

СВЕТОСЛАВ СЛАВЧЕВ

ПОД ПЯСЪЦИТЕ НА ДЮН

chitanka.info

Има фантасти, между тях и писатели като Артър Кларк, които не скъпят похвалите си за „Дюн“, наричат романа „уникален в научната фантастика“. Разбира се, тези суперлативи са пресилени. А и от времето, когато той се появи — 1965 година, — много неща се промениха, много наши човешки проблеми придобиха друг облик.

Сега романът не прави впечатление на „уникален“, дори някои читатели може да останат и леко разочаровани. Това ли е прочутият „Дюн“! Та ние вече сме чели доста подобни романи, някои — и по-силно въздействуващи. Гледали сме научнофантастични филми и сериали, в които има и по-интересни приключенски сюжети. „Дюн“ не може да ни учуди.

Но да не забравяме годината — 1965! Обстановката е различна, проблемите са различни. И Франк Хърбърт е друг. Той е на 45 години (роден е в 1920 година в г. Такома, близо до Вашингтон). Следвал е, после е бил репортер и издател на малки вестници в западните щати. Писал е фантастика, има вече две книги — „Да търсиш нещо“ (1952), „Драконът в океана“ (1956), както и над 20 разкази, но е между средните писатели фантасти, такива като него в Щатите има достатъчно. Тогава заедно със зрелостта идва и по-особената идея. В продължение на две години, от 1963 до 1965, излизат като подлистници „Планетата Дюн“ и „Пророкът от Дюн“. Те са посрещнати с необичаен интерес. В 1965 година Хърбърт ги обединява в една книга — „Дюн“, която става безспорен бестселър и печели първата награда „Небюла“.

Зашо е този интерес? Заради сюжета?

Читателят ще види сам, че в сюжета няма нещо кой знае колко особено. В една полуфеодална обстановка със замъци и потайни пещери, с безкрайни пясъци, в които живеят чудовищни червеи, се разиграват битки, преследвания, гладиаторски двубои по всички добре известни правила на приключенската фантастика. При това Хърбърт не е много наясно с псевдоекзотичната обстановка, взета сякаш от източните сказания.

Тогава какво има в „Дюн“?

Трябва да признаям, че научната фантастика — с някои редки изключения! — не видя наближаващата екологична криза. Фантастиката от шестдесетте години имаше в реквизита си термоядрени изтребления и кибернетични превъплъщения на човека,

гости от извънземни цивилизации и странствования в миналото и бъдещето. Но страшният екологичен проблем, който днес заплашва човечеството, практически отсъствуващ от фантастиката. Той впрочем отсъствуващ на практика и от науката, но това е вече друга тема...

А „Дюн“ е едно от малкото изключения, в които се разглежда екологичният проблем. Няма вода, всяка капка е безценна. До такава степен няма вода, че дори сълзите за смъртта на близкия човек са необикновен лукс. А водата в тялото на убития враг е достойна плячка! Страшно е да се чете, внушението е замайващо. В такава екологична обстановка живеят хора, има общество. Тогава какви са моралните норми в това общество? — питат авторът. Екология и морал — този е необикновеният въпрос, това е удивителното отношение, което изследва Хърбърт. От този въпрос израстват и въпросите за религията, за пророците и водителите, за войните. Не можем да искаем от Хърбърт класов разбор на тези проблеми, би било нелепо да го искаем. Но предупреждението е силно, показан е вариант на обществена деформация в условията на екологична криза.

Деформирана е не само свободата като социална категория, деформирано е самото понятие за свобода. За каква свобода може да става дума, когато полугладен и жаден живееш в пещера и всяка минута зависиш от суровите природни условия? Такъв е социалният климат, в който насилието става естествена основа на човешкото съществуване, измамата — средство да оцелееш. Дори чужденецът поробител, срещу когото свободните воюват, не е толкова страшен!

От този социален фон на ужасяваща бедност и ежедневна битка със суровата природа израстват пророците. Месията на свободните, главният герой на романа Муад'Диб отлично разбира ефимерността на своята функция, защото той е потомственият интелигент сред варварите. И в това е неговата лична трагедия. Ако би бил фанатик мономан, обладан от призрака на една-единствена идея, би му било лесно. Няма да има въпроси, всичко ще е обяснено. Но той е мислещ и съмняващ се месия. Затова му вярват и заговорничат срещу него, обичат го и го подозират. Затова той трябва да се откаже от любовта си.

Всъщност успехът на Франк Хърбърт е в художествения анализ на отношението между екология и морал. Този успех дава подтик за написването на още три книги за Дюн в продължение на петнадесет

години. „Дюн“ израства в тетралогия. Основната идея в другите книги е еволюцията на човека, превръщането му в Хомо сапиентисимус. Въобще Хърбърт, който досега е написал към двадесет и пет романа (между тях и доста нефантастични!), последователно се занимава с проблемите за развитието на вида Разумен човек в екстремални условия. На появата на безсмъртие са посветени „Очите на Хайзенберг“ (1967) и „Създателите на небеса“ (1968), на необикновената еволюция на интелекта — „Създателите на богове“ (1972) и „Експериментът Дозади“ (1977), както и някои други романи. Франк Хърбърт става един от най-известните писатели фантасти, макар че успехът на „Дюн“ не се повтаря. Ясно е защо не се повтаря. Пророк във фантастиката писателят обикновено е само веднъж.

Любопитно ми е как нашият читател ще приеме „Дюн“. Може би някой ще се отегчи от излишните морализаторствования в литературен план, които авторът доста обича. Може би други ще се поведат по нишката на приключнията и книгата ще им бъде забавна.

Вярвам обаче, че най-много ще са читателите, които ще видят онова, което се крие под пясъците на планетата Дюн.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.